

L'alliberament
dels dits
de Salvador Dalí

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

El millor Dalí

Un dels escassos punts on coincidien Federico García Lorca i els dos **Salvador Dalí** —el pare i el fill— era que, malgrat la fama que de seguida va adquirir el fill com a pintor, les seves capacitats com a escriptor eren superiors. Va començar aviat, ja que als catorze anys publicava articles i poemes. Més de setanta anys després, amb motiu del centenari del seu naixement, la Fundació Gala-Dalí va editar-ne l'*Obra Completa* en set volums. Si en descomptem un d'entrevistes i un de fotografies, encara ens queden cinc llibres, algun dels quals sobrepassa el miler de pàgines.

De tots els autors que coneixem, de qualsevol època i nacionalitat, Salvador Dalí (Figueres, 1904-1989) és l'únic que ha practicat tots els gèneres literaris sense excepció: article, aforisme, assaig, autobiografia, conte, guió de cinema, novel·la, òpera, poema, prosa poètica, teatre en prosa i en vers. A aquesta particularitat hi hem d'afegir els canvis de llengua. A Catalunya escrivia en català, a Madrid en castellà, i quan va entrar en contacte amb Gala i els surrealistes es va passar al francès, que d'ençà de llavors seria la seva llengua literària, també durant els anys que va passar als Estats Units.

Com que en aquesta secció ens cenyim als llibres escrits en català, no parlarem dels textos surrealistes recollits a *La femme visible* (1930), ni de la seva millor obra, la falsa autobiografia *The Secret Life of Salvador Dalí* (1942), escrita en francès i publicada inicialment en anglès; ni de *Hidden faces* (1944), una novel·la més convencional; ni dels diaris i llibres de confessions que van aparèixer posteriorment. En català, tan sols podem referir-nos a una obra prescindible escrita durant l'adolescència, *Un diari: 1919-1920. Les meves impressions i records íntims*, i als articles aplegats el 1995 a *L'alliberament dels dits. Obra catalana completa*. El primer el va publicar Edicions 62, i el segon, Quaderns Crema. Tots dos van ser editats per Fèlix Fanés, aleshores director del Centre d'Estudis Dalinians.

L'alliberament dels dits incorpora des dels primers escrits publicats el 1919 a *Studium* —la revista de l'Institut de Figueres— fins a un text aparegut a la revista *Cahiers d'Art* de París l'any 1935. Malgrat el subtítol del llibre, Fanés va prescindir dels primers articles de Dalí sobre pintors d'anomenada perquè els va considerar «massa escolars». En canvi, va incloure textos publicats en castellà a *La Gaceta Literaria* de Madrid, i textos lírics no menys escolars anteriors a 1927, l'any en què, amb l'article *Sant Sebastià*, inicia la maduresa literària.

En aquest article, publicat a la revista *L'Amic de les Arts* quan el pintor

ARXIU L'AMIC DE LES ARTS

tenia vint-i-tres anys, ja hi trobem el germen de tot el pensament que desenvoluparà posteriorment: la Santa Objectivitat oposada a la Putrefacció, l'elogi neofuturista dels avenços tècnics i de l'útil estandarditzat, el discurs antiartístic, la contraposició entre el cine còmic i els poetes com Paul Valéry, i els noms propis que prodigirà als seus escrits: Vermeer de Delft, Giorgio de Chirico, Alberto Savinio, Man Ray...

>> A dalt, Salvador Dalí a l'època de la redacció d'*Un diari: 1919-1920*, envoltat d'amics de l'Institut. A baix, Salvador Dalí a la terrassa de la casa familiar Es Llané. Cadaqués. 1927.

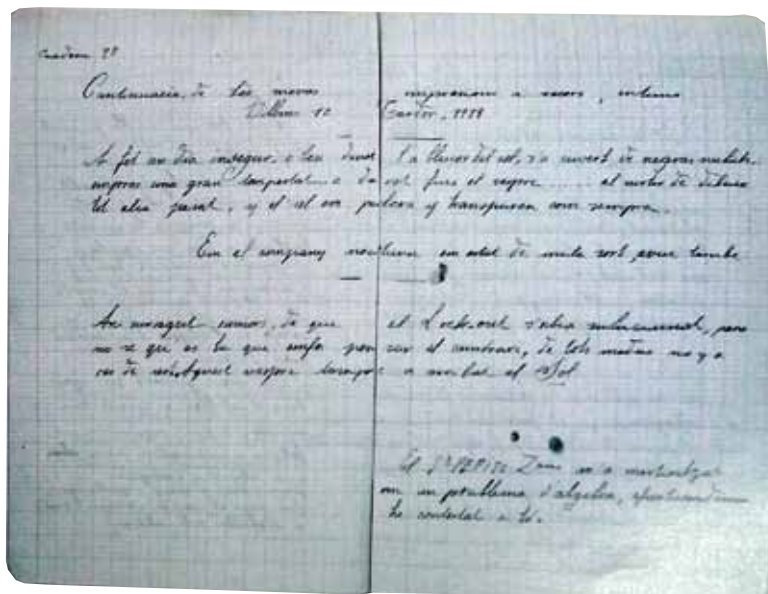
Els textos més recomanables de *L'alliberament dels dits* van ser publicats durant la dècada dels anys vint en revistes com *L'Amic de les Arts*, *La Publicitat*, *Hèlix*, *La Gaceta Literaria*, *Revue du Cinema* o *La Révolution Surréa-*

***L'alliberament dels dits* ens fa adonar que la presa de contacte de Dalí amb els surrealistes a París no representa un trencament amb la seva obra anterior**

ARXIU PERE VEHÍ

>> Salvador Dalí, Federico García Lorca i Pepín Bello. Museu de Ciències Naturals. Madrid. 1925.

>> Manuscrit del quadern segon d'Un diari: 1919-1920.

liste. Els textos més fecunds i originals són els dels anys 1927-1929. Llegir-los és aconsellable, i no només com a exercici d'arqueologia cultural, ja que —malgrat la ingenuïtat combativa dels inicis— molts dels seus conceptes són vàlids avui dia. Em refereixo, per exemple, a la teoria de la pàtina, a la crítica dels que anomena «pintors d'arbres torts», al rebuig de l'«art» que necessita comentaries, a l'oposició entre inspiració i imaginació. Gran part de les crítiques incloses al *Manifest Groc* (1928) resulten ben actuals.

Una de les virtuts de *L'alliberament dels dits* és que ens fa adonar que la presa de contacte de Dalí amb els surrealistes a París no representa un trencament amb la seva obra anterior. A hores d'ara podem afirmar que l'artista de Figueres va coincidir en el temps amb el surrealisme, se'n va servir i després va continuar el seu camí. En els primers anys, Dalí menysprea els «artistes» que no consideren l'avantguarda com un punt i a part violent, sinó com una continuació de l'art que ell considera «putrefacte», representat per Gómez de la Serna, Cocteau i Murnau, entre d'altres.

Aquesta concepció estava destinada a topiar amb la manera d'entendre el surrealisme que tenia André Breton.

Al llarg dels articles, el punt de vista es va transformant. En un principi Dalí és un divulgador que aspira a convèncer els lectors de la necessitat d'adoptar les seves idees respecte de l'art. De mica en mica, però, adopta la tècnica de la provocació. En l'etapa francesa, els seus textos ja no tenen una funció comprensiva, sinó que sobreixen de sintaxi torrencial i pretenen contribuir a la sistematització de la confusió. Paral·lelament, abandona la primera persona del plural en benefici de l'ego.

Val la pena destacar l'únic exemple que conec de periodisme surrealista: la sèrie de set cròniques titulades *Documental-París-1929*, enviades des de París a *La Publicitat*. Consisteixen en l'anotació antiintel·lectual, antiliterària, lliure del control de la intel·ligència, de fets presos a l'atzar. Dalí transcriu amb tota cura dades estadístiques, textos extrets de llibres i diaris, sis maneres de tallar les ungles, tot allò que veu damunt de les taules del music-hall Le Perroquet. En l'últim text de

la sèrie, la Santa Objectivitat continua present: durant cinc minuts, Dalí enregistra tot el que apareix damunt una superfície de vint centímetres quadrats marcada amb bastó sobre la sorra mullada del Jardí de Luxemburg.

És fàcil trobar centenars de fotografies i de gravacions on Dalí apareix declamant *boutades*, participant en anuncis comercials i en programes de televisió execrables, fent malbé cançons tradicionals, perpetrant performances infumables, banalitzant totes les esferes de la realitat, declarant-se monàrquic, narcisista i imperialista fins a la náusea. Els textos de *L'alliberament dels dits*, però, ens recorden que abans de la guerra Dalí va ser un artista total, informat i influent, atent als batecs del temps, situat en el centre de la cultura europea. Al llarg dels anys va ser atacat, ignorat i desqualificat, fins que avui dia ha estat consagrat com a icona cultural buida de contingut, comercialitzable i apta per a tots els públics, sobretot el públic turístic. Només llegint els articles dels anys vint i trenta ens podem adonar de fins a quin punt va ser un dels grans intel·lectuals que ha donat el país.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Val la pena destacar l'únic exemple de periodisme surrealista: la sèrie de set cròniques titulades *Documental-París-1929*, enviades des de París